

PEP CALSAMIGLIA: DE CASA A LA «UNI»

Xavier RUBERT DE VENTÓS

Aquest text és una reconstrucció a partir de les notes utilitzades en el parlament que vaig fer el dia 19 d'abril de 1979 en ocasió del homenatge que varem retre a Pep Calsamiglia.

Tots haureu comprovat en algun moment de la vostra vida que és tant més fàcil parlar d'una cosa com més distants n'estem; que sempre és més fàcil parlar d'allò que d'això, d'ahir que d'ara, del que sabem que del que sentim. Sembla que els clàssics tenien encara un llenguatge prou fort per poder ser personals sense ser carrinclons, per ser íntims sense ser intimistes, per ser tan convencionals com calia sense esdevenir formularis. Aquest llenguatge ja no el tenim, i espero que sabreu excusar-me que parli del Pep sense l'elegància i la mesura que només aquell codi sabia donar-me.

Jo mai no m'he amagat dels mestres: Sacristán, Aranguren, Valverde... El Pep, però, va ser un mestre molt especial, i és d'això que vull parlar-vos. Molt especial, en primer lloc, perquè pertany al meu àmbit familiar o «imaginari», anterior al món simbòlic o cultural. El Pep era i és abans de tot l'amic de casa, el padrí del meu germà que li duia la mona per Pasqua; part i peça d'una atmosfera familiar en la qual es barregen els Teixidor i els Maragall, els Costa i els Llimona, els Sans, els Serra i els Puigdenegoles.

Parlar, simplement parlar, amb el Pep va ser per a mi el primer contacte viu amb la filosofia, abans mateix que jo, com Mr. Jourdain amb la prosa, sabés què caram era això de la filosofia. Un primer contacte amb una manera de raonar tota plena de meandres, d'incisos i de digressions, en el qual em costava no perdre'm, però on vaig descobrir ben aviat que, si sabia mantenir el fil, em duria a veure i a entendre les coses d'una manera *altra* —a trobar noves qüestions i problemes allí on els altres m'oferien respostes repertoriades.

L'extraordinària capacitat del Pep per a trobar «connexions de significació» (no era així com ho deia el Xirau?), el seu instint per a trobar la relació, i de debò, entre l'elefant i el problema català, entre el que és anecdòtic i el que és categòric, entre la guillotina revolucionària i l'imperatiu categòric kantian, aquesta extraordinària capacitat, deia, va constituir la meua primera i definitiva experiència del que era filosofia; el meu primer i durable enlluernament amb aquesta dèria especial que ens afecta i caracteritza a uns

quants. I és per això, suposo, perquè vaig connectar primer amb la filosofia en aquell àmbit familiar i amb aquest estil del Pep, és per això que sempre més la filosofia ha estat per a mi més un retornar que un arribar a algun lloc, més associar i recuperar que no pas superar o desmitificar les idees i les coses.

I bé. És per tot això, perquè la meua relació amb el Pep havia estat tan afectiva i personal, que quan vint anys després de conèixer-lo a casa va entrar com a company meu a la nova Universitat Autònoma, jo temia que en aquest medi massiu i relativament impersonal els joves estudiants no arribessin a apreciar prou tota la finor, riquesa i profunditat del seu discurs, de la seva personalitat (una mica el que ens passa sovint amb una peça musical, que coneixem bé i donem de vegades la murga als altres perquè se n'adonin). Aviat però, vaig descobrir que havia estat un home de poca fe —que la meua admiració no era un afer privat o idiosincràtic. Un darrera l'altre, els estudiants de filosofia quedaven seduïts pel seu discurs, de manera que el més vell dels professors de Filosofia era el que millor connectava i sintonitzava amb els joves. I això, és clar, a més de ser (i els estudiants també varen intuir-ho de seguida) de molt, de lluny, qui més filosofia sabia de tots nosaltres.

En aquest temps, com a company a la Universitat, varen ser moltes les lliçons que va donar-nos encara el Pep —potser precisament perquè no eran «lliçons» el que volia donar. La lliçó *moral* i *política*, per exemple, de no ser mai on o amb qui toca; de mantenir una distància crítica envers els mites del temps: des d'estar amb la FUE, allà als 35, quan tocava estar amb la FNEC, fins estar amb Jordi Carbonell, allà als 71, quan alguns companys progressistes li deien i ens deien que no calia fer vaga en solidaritat amb ell, ja que el seu gest de no voler contestar en castellà a la policia era «merament testimonial» i que no «estava amb la història». Però és que precisament aquest «no estar amb la història» del Pep no era una oposició negativa sinó l'afirmació de quelcom —d'una «altra història»— que la delicadesa o el pudor no li permetien d'anomenar a tota hora.

Lliçó moral, però alhora lliçó d'estil intel·lectual, en la qual el liberalisme, la comprensió i la radicalitat s'aplegaven com per un misteri. Deia un savi xinès que qui tot ho entén és que està

mal informat. I el perill dels qui tot ho accepten i comprenen, en efecte, és que tot ho anivellen i homogeneïtzen, que a tot li treuen la punta, de manera que els seus productes intel·lectuals són tan universals com buits, tan ecumènics com fats. Per contra, el Pep, que certament va saber comprendre-ho tot, va saber també desde sempre que l'important de cada filosofia és allò que té de diferencial, de peculiar o d'improbable el seu discurs; que, com deia Adorno, en els grans pensadors només les exageracions són certes. La radicalitat teòrica del Pep no era però verbal, tan

freqüent en la nostra professió, sinó real: en ell sempre era més fort l'argument suggerit que l'adjectiu amb el qual el rematava... És per tot això que el Pep va operar sempre en mi com a model o referència amb què mesurar-me. I no puc sinó fer vots perquè tots trobeu el vostre Pep: aquella persona que sempre us *depassi*; que us serveixi per contrastar les pròpies actituds i prendre la pròpia mesura intel·lectual, política, moral. Ja sé que no el trobareu —penso ara a 1983— i que per això mateix la pèrdua del Pep és una pèrdua per a tots.